

УДК 37.018

Мирослав Пагута, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики трудового і професійного навчання та декоративно-ужиткового мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ВИМОГИ ДО ВЧИТЕЛЯ ТА ЙОГО ПІДГОТОВКИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

У статті висвітлено педагогічні погляди Августина Волошина – відомого церковно-релігійного, культурно-освітнього та громадсько-політичного діяча Карпатської України. Вказано на доробок педагога у сфері підручникотворення та організації українського шкільництва на Закарпатті. На основі аналізу праць А. Волошина визначено вимоги до педагога та розглянуто шляхи удосконалення його підготовки.

Ключові слова: Августин Волошин, педагог, підготовка майбутнього педагога, шкільництво, Закарпаття.

Літ. 9.

Мирослав Пагута, кандидат педагогических наук, доцент кафедры методики трудового и профессионального обучения и декоративно-прикладного искусства
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ТРЕБОВАНИЯ К УЧИТЕЛЮ И ЕГО ПОДГОТОВКЕ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВЗГЛЯДОВ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

В статье освещены педагогические взгляды Августина Волошина – известного церковно-религиозного, культурно-образовательного и общественно-политического деятеля Карпатской Украины. Указано на наследие педагога в сфере подготовки учебников и организации украинских школ в Закарпатье. На основе анализа работ А. Волошина определены требования к педагогу и рассмотрены пути совершенствования его подготовки.

Ключевые слова: Августин Волошин, педагог, подготовка будущего педагога, образование, Закарпатье.

Myroslav Pahuta, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of
Methodology of labor and vocational training and arts and crafts Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

TEACHER TRAINING REQUIREMENTS THROUGH AUGUSTIN VOLOSHYN'S EDUCATIONAL VIEWS

The article highlights the pedagogical views of Augustyn Voloshyn, famous religious, cultural, educational and public political figure of Carpathian Ukraine. The improvements in teacher organizations and textbook education in Ukrainian Transcarpathia are noted. Teacher's requirements and indicated ways to improve their training based on the analysis of Voloshyn's works are analyzed.

Keywords: Augustyn Voloshyn, teacher, future teacher training, schooling, Transcarpathia.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство, що трансформується та швидко змінюється, ставить серйозні вимоги до вчителів та їхньої професійної підготовки. Вчитель – це особа, яка виховує підростаюче покоління і тим самим творить майбутнє суспільства. Саме тому постає завдання вишколу педагогів нової формації, творчих, ініціативних, здатних до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з вихованцями.

Стан розвитку сучасної освіти характеризується зорієнтованістю на кожен особистість, розвиток її здібностей і талантів, спрямованістю на захист інтересів вихованця. Відтак виховання нової генерації педагогів,

здатних формувати новий тип особистості, має ґрунтуватися як на новітніх досягненнях психолого-педагогічної науки, так і на багатій спадщині вітчизняної і зарубіжної теорії і практики підготовки педагогічних кадрів.

В історії вітчизняної педагогіки маємо цікавий період становлення національної системи навчання і виховання дітей та молоді на Закарпатті міжвоєнного періоду. Перебування у складі достатньо демократичної Чехословаччини дало змогу українцям, що проживали на Закарпатті, творити власну систему освіти, яка відповідала б потребам краю. Велику роль у цьому процесі відіграв Августин Волошин.

Аналіз останніх досліджень. Питання розвитку освіти, у тому числі й професійної, на Закарпатті досліджували В. Гомоннай, І. Курляк, М. Кухта, П.-Р. Магочій, І. Небесник, Г. Розлуцька, В. Росул, В. Сагарда, П. Ходанич та ін.

Роль А. Волошина у розвитку освіти і шкільництва Закарпаття стала предметом досліджень А. Вегеша, В. Гомонная, М. Євтуха, М. Зимомрі, В. Кеміня, О. Мишанича та ін. Науковці розглянули як практичні аспекти педагогічної діяльності А. Волошина, так і проаналізували творчий доробок педагога, який складають численні статті та підручники для народних шкіл та учительських семінарій.

Мета статті полягає в аналізі поглядів А. Волошина на педагога та особливості його підготовки.

Виклад основного матеріалу. Видатним церковно-релігійним, культурно-освітнім, громадсько-політичним діячем на Закарпатті міжвоєнного періоду був Августин Волошин. Його внесок у розвиток теорії і практики педагогічної науки важко переоцінити, адже він є автором низки підручників для учнів шкіл, а також учительських семінарій, працював викладачем, згодом директором Ужгородської учительської семінарії, а в останні роки життя – професором, продеканом філософського факультету і ректором Українського Вільного Університету у Празі, був організатором українського шкільництва на Закарпатті.

Зокрема, як стверджує О. Мишанич, авторство більшої частини шкільних підручників Закарпаття першої половини ХХ ст. належить А. Волошину. За неповними бібліографічними даними А. Волошин з 1899 до 1944 р. написав і видав понад 40 підручників, окремі з яких витримали по кілька видань. Букварі, читанки, підручники рідної мови, арифметики, фізики, педагогіки, психології, дидактики, логіки, науки стилізації, педагогічної етики і методології – такий результат науково-педагогічних інтересів А. Волошина і його комплексного підходу до проблем національного виховання. Сюди ще треба додати його катехитичні проповіді, “Малий катехізис”, “малу” і “середню” Біблію – теж підпорядковані потребам шкільного навчання і морального виховання. Етапними у творчій біографії вченого стали написані ним підручники “Історія педагогіки для учительських семінарій” (Ужгород, 1923, 1931), “Педагогіка і дидактика для учительських семінарій” (Ужгород, 1923), “О соціальному вихованню” (Ужгород, 1924), “Методика народно-шкільного навчання” (Ужгород, 1935), “Педагогічна психологія” (Ужгород, 1932), “Педагогічна методологія. Книга 1. Методологія навчання” (Прага, 1943), В першій

половині 40-х рр. були завершені, але залишилися неопублікованими “Педагогічна хрестоматія” (40 арк.), “Методологія морального виховання” (20 арк.), “Педагогічна телеологія” (15 арк.), “Педагогічна психологія” (8 арк.). Була також підготовлена до друку “Теорія виховання”. Всі ці праці свідчать про активну педагогічну діяльність А. Волошина в Українському Вільному Університеті, їх ще належить розшукати і вивчити [8].

Августин Волошин – автор цілого ряду й наукових і публіцистичних праць. Серед них М. Вегеш, М. Токар та М. Басараб виділяють такі: “Що хоче угро-руський нарід” (1918), “Дві політичні розмови” (1923), “Релігійна ситуація в Підкарпатській Русі” (1930), “Вступ до організації народного шкільництва в республіці Чехословацкой” (1932), “Про брехливість дітей” (1935), “Оборона кирилики” (1936), “Про шкільне право будучої Української держави” (1942) [3, 141 – 142].

З ініціативи діяча було відкрито школи у Волівському окрузі, в селах Колочава-Горб, Присліп, Синевирська Поляна. М. Зимомря подає такий примітний факт: у 1920 році в Закарпатті функціонувало 475 народних шкіл, у тому числі 321 з українською мовою викладання. У 1932 році діяло вже 532 школи, з них 373 – українські. Окрім того, існувало ще 14 українських горожанських шкіл, 4 гімназії, одна з яких була угорською, 3 учительські семінарії, одна торговельна академія та 2 українські торговельні школи. А наприкінці 30-х років в усіх районах, де переважало україномовне населення, діяли українські школи. Велику заслугу А. Волошина у цьому вбачав науковець [7, 43 – 44].

Проте можемо констатувати великий внесок громадського й освітнього діяча не лише у відкриття українських народних шкіл на Закарпатті, але й у підготовку вчителів для роботи у них. Називаючи вчителів державними особами, покликаними навчати й виховувати майбутнє покоління, від якого залежить дальший розвиток суспільства, освіта і культура народу [5, 4], А. Волошин декларував ту вагомую роль, яка відводиться учительству. Наголошував, що у справі учительства “...більше значення має якість, ніж кількість”. Тому й закликав педагогів до роботи над собою [9, 66]. Зокрема, детально ознайомившись з працями західних педагогів-реформаторів, він писав: “...здібність учительства треба розвивати, удосконалювати. Учитель має бути вченим, тактовним і освіченим чоловіком, який знає історію розвитку свого заняття, знається в теоріях філософських і етичних” [1].

Погоджувався з Е. Лінде стосовно рис обдарованого вчителя, до яких належать:

- а) теплота серця, ревність у праці, любов до учнів;
- б) оригінальність, ініціатива, інтуїція, геніальність, яка є загальною ознакою кожного мистця, художника, поета, чи музиканта;
- в) продуктивність творіння нових поглядів;
- г) послідовність у власних поглядах.

Природа дає педагогові лише зачатки цих критеріїв, нахил до вчительської праці, а вже сам педагог засобами самовиховання має їх розвивати. Адже “від успіхів нашої вчительської праці залежить, яку пошану виявляє супроти нашого заняття саме громадянство” [1].

Надавав великого значення наявності у вихователів педагогічних здібностей. Зокрема писав: “Нині вже ясно стоїть перед нами, що учителем не може статися хоч хто, як на приклад ремісником може бути хоч хто, але ремісником-мистцем станеться тільки той, хто має в собі вроджені нахили до того мистецтва. Так і добрим учителем буде тільки той, що родиться з нахилами, потрібними до учительського мистецтва”. Далі автор деталізує риси вчителя-мистця: “...педагогіка у виховника вимагає не тільки здорового розуму та автоматичного додержування приписів, але передовсім нахилу до вчителювання, який проявляється в ясных і виразних рисах. Тільки такий учитель буде розвивати природні здібності ученика, збуджувати високі почування до самостійного думання, до творчої чинності. Тільки вчитель-мистець може так сугестивно впливати на ученика, щоб в нім витворилася ініціатива й пружина до праці” [1].

Був переконаний, що вчитель має бути готовим до формування особистості дитини, тобто розвитку її інтелектуальної та духовної сфер, фізичної досконалості, працелюбства та естетичної свідомості, для чого має добре знати психологію [4, 19]. Крім того, має ґрунтовно опанувати педагогічну теорію, а в практичній діяльності керуватися закономірностями і принципами навчання та виховання.

Мета виховання, на думку А. Волошина, вимагає від вихователя знань і здібностей, а також щирої любові до дітей і захоплення виховною діяльністю. У підручнику для майбутніх учителів “Педагогіка і дидактика для учительських семінарій” [4] стверджував: педагог має знати що вчити, як вчити, як забезпечити шкільну дисципліну. При цьому вчити – це подавати нові знання так, щоб вони привласнилися душею учня.

Перед школою педагог ставив низку завдань:

- 1) розвивати тілесну силу плекання і добрих забав, і спорту;

- 2) берегти здоров’я учнів;
 - 3) подавати знання;
 - 4) розвивати розуміння законів і краси природи;
 - 5) ознайомити з народним мистецтвом;
 - 6) підготувати учнів до різних життєвих обставин, зокрема шляхом виховання любові до праці;
 - 7) підготувати школярів до самостійного життя.
- Відповідно й школярі мають реалізувати низку завдань, серед яких:

- 1) розвивати і плекати тілесну силу засобами фізкультури, спорту та ігор;
- 2) оберігати здоров’я;
- 3) отримати знання;
- 4) розвивати смак, розуміння краси природи, почуття відповідальності, правову свідомість;
- 5) відчувати народне мистецтво та вміти його інтерпретувати;
- 6) готуватись до життя в реальних обставинах, зокрема шляхом плекання працелюбства;
- 7) готуватись до приятельського співжиття.

І безперечно, педагог має бути готовий надати учням необхідну допомогу, будуючи взаємини із вихованцями на суб’єкт-суб’єктних засадах.

Відтак школа, завдяки діяльності вчителя, має бути релігійно-морально налаштованою народною інституцією, яка розвиває народну свідомість, скеровує учнів до самостійної громадської праці і самопосвяти. Повинна вона бути школою праці і місцем мистецької творчості. “Наша школа потребує особливо учителів-артистів, які не за щоденний хліб, але з любові до своєї праці посвятилися своєму покликанню. Як артист на сцені, тільки тоді грає успішно, коли до виступу вложить цілу свою індивідуальність і коли та індивідуальність насичена мистецькими нахилами і здібностями, так і наш учитель до школи має вносити всю самопосвяту, без такої вчительської індивідуальності є лиш автоматом або ремісником, який виконує функції, приписані навчальним планом і шкільними розпорядками, але не творить, не образує душі учеників своїх. Тому є так важна селекція доросту учительського” [1].

Саме тому педагог був переконаний, що до вчительських семінарій мають вступати лише ті молоді люди, які мають дар слова, виразної дикції, а передовсім ті, “кого любов тягне до школи, як вовка до ліса, хто любить дитину й чуває насолоду й над найменшим поступом дитини” [1].

Проте він розумів також й те, що молоді люди до учительських семінарій іноді вступають не за покликом серця, а тому, що хочуть “заробити платню”. Проте, здійснюючи підготовку майбутніх учителів, намагався аби кожен з них, незважаючи на мотивацію до здобуття професії,

ставав національно свідомим, моральним, освіченим вихователем української молоді.

Діяльність А. Волошина високо цінувалася сучасниками. “Гордістю і славою, новітньою історією Карпатської України”, “батьком національного відродження”, “найбільшим нашим мужем наших новіших часів” називав його закарпатський письменник і громадський діяч В. Гренджа-Донський. Він стверджував, що, як директор семінарії, А. Волошин виховує найсвідомішу інтелігенцію, народних працівників, проте “...не зробив жодної кар’єри, хоч його широке знання, досвіди й здібності та великі заслуги просто предестинували його на найвищі достоїнства” [6, 182].

Педагогом у багатогранному розумінні слова усієї української молоді, який своєю національною свідомістю, своїм характером і тим, що випередив свою суспільність, своїми поглядами на народ і його мову на кілька десятиріч років [1, 24], вважав А. Волошина його товариш та соратник В. Бірчак.

Із теплотою відгукувався про свого вчителя директор Мукачівської торгівельної академії А. Штефан. Зокрема, він писав: “У висліді А. Волошин став найкращим фахівцем-педагогом в Ужгороді в системі народного шкільництва. Він виховував добрих та ідейних учителів для Карпатської України, які стали визначними діячами в культурнім та економічнім відродженні краю, бо були належно підготовані, любили свою рідну землю, свій народ, свою Церкву” [9, 23].

Високо оцінюють діяльність А. Волошина наші сучасники. Так, О. Мишанич пише: “А. Волошин виховав кілька поколінь закарпатського учительства, яке розбудувало в Закарпатті національну освіту, за прикладом свого вчителя виховувало майбутніх свідомих українців, носіїв української національної ідеї за Карпатами” [8, 27].

Детальне вивчення спадщини відомого педагога дало змогу М. Зимомрі ствердити: “...Августин Волошин не тільки продовжив, але й розвинув, підняв на новий щабель традиції видатних педагогів і вчених – І. Орляя, М. Балудянского, В. Кукольника, П. Лодія, Ю. Гуци-Венеліна, А. Бачинського, О. Духновича, які збагатили педагогічну й філософську думку України, Росії, Болгарії, Словаччини, Чехії, Польщі, Угорщини, Австрії, Німеччини” [7, 17].

Висновки. Отже, А. Волошин здійснив вагомий внесок у розвиток вітчизняної теорії і

практики навчання і виховання. Професійний педагог, організатор культурно-освітнього руху в Закарпатті надавав великої ваги вчителю, звертаючи особливу увагу на його професійну підготовку. Наголошував, що педагог, окрім морально-релігійних чеснот та освіченості, має володіти педагогічними здібностями, без яких його праця перетворюється на ремесло. Саме тому звертав особливу увагу на добір молоді до навчання в учительських семінаріях, вважаючи, що туди мають потрапити лише наділені педагогічним хистом люди.

Погляди А. Волошина не втратили своєї актуальності. Сьогодні стоїмо перед складним завданням відновлення престижу вчительської професії у суспільстві. Вважаємо, що варто прислухатись до порад талановитого педагога та орієнтуватись на них у процесі професійної підготовки вчительських кадрів.

1. *Августин Волошин: учитель автомат і вчитель мистець. Вступні уваги з особистої педагогіки // 100 кроків. Info [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://100krokov.info/2014/01/avhustyn-voloshyn-uchytel-avtomat-i-vchytel-mystets/>*

2. *Бірчак В. Августин Волошин. Єго життя и дѣяльнѣсть. 3 нагоди юбилею 50-лѣтних уродин и 25-лѣтнѣ працѣ. – Ужгород, 1924. – 24 с.*

3. *Вегеш М. Карпатська Україна в контексті українського державотворення / М. Вегеш, М. Токар, М. Басараб. – Ужгород: Видавництво “Карпати”, 2008. – 256 с.*

4. *Волошин А. Педагогика и дидактика для учительських семінарій / А. Волошин. – Ужгород, 1923.*

5. *Гомоннай В. Концепція Августина Волошина про формування професії вчителя: [тези наукових розвідок] / Василь Гомоннай, Василь Росул. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ Закарпатського обласного управління по пресі, 1995. – 19 с.*

6. *Гренджа-Донський В. Короткий життєпис державного секретаря о. Августина Волошина / В. Гренджа-Донський // Гренджа-Донський В. Твори. – Т. IX. Публіцистика. – Вашингтон: Карпатський Союз, 1989. – С. 189 – 190.*

7. *Зимомря М. Герой України – Августин Волошин / М. Зимомря. – Дрогобич, 2006. – 134 с.*

8. *Мишанич О. Життя і творчість Августина Волошина / О. Мишанич. – Ужгород: ВАТ “Видавництво Закарпаття”, 2002. – 48 с.*

9. *Штефан А. Августин Волошин – президент Карпатської України. Спомини / А. Штефан. – Торонто, 1977. – 209 с.*

Стаття надійшла до редакції 12.06.2015

